

Journalismin tukeminen koronakriisin aikana

Selvityshenkilön ehdotus

Elina Grundström 27.4.2020

SISÄLLYSLUETTELO

1. Selvityksen tausta

- 1.1. Tehtävänanto
- 1.2. Raportin rakenne ja tehtävän rajaus

2. Tilannekuva

- 2.1. Miksi journalismi tarvitsee erityistä tukea?
- 2.2. Koronakriisin vaikutukset suomalaiseen journalismiin
- 2.3. Pahiten ovat kärsineet mainosrahoitteiset mediat
- 2.4. Ilmaissisältöjen yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut
- 2.5. Kaupalliset radiot ahdingossa
- 2.6. Iltaapäivälehdet ja MTV vaikeassa tilanteessa
- 2.7. Korona vaikuttaa myös maakuntalehtiin
- 2.8. Vaikutukset tilaajamääriin tulevat esiin viiveellä
- 2.9. Kriisi vauhdittaa digisiirtymää
- 2.10. Kriisi iski huonoon aikaan
- 2.11. Tuen tarve oli suuri jo ennen kriisiä

3. Journalismin tukimuodot ja nykyisten tukimuotoja käytettävyys koronakriisissä

- 3.1. Suomesta puuttuvat nopean tuen välineet
- 3.2. Journalismin tukipolitiikan uudet painopisteet
- 3.3. Hyvissä tukimalleissa on monipuolinen keinovalikoima
- 3.4. Pohjoismainen tukimalli
- 3.5. Tilausten arvonalisävero Pohjoismaissa
- 3.6. Suomalaiset journalismin tukimuodot ja niiden historia

4. Koronatuot muissa Euroopan maissa

- 4.1. Muiden Euroopan maiden koronatukia
- 4.2. Hollannin tukimalli

5. Koronatukiin liittyvä keskustelu Suomessa

5.1. Koronatukiin liittyviä toiveita

5.2. Miksi arvonlisäveroa on vaikea alentaa?

5.3. Valikoimattoman tuen tarve

5.4. Millaisia harkinnanvaraisia tukimuotoja päätoimittajat pitävät käyttökelpoisina?

6. Vaihtoehtoisia tapoja nopean tuen jakamiseksi

6.1. Miten harkinnanvarainen tuki voitaisiin käytännössä jakaa?

6.2. ”Koronatukilautakunnan” koostumus ja nimeäminen

6.3. Hakuprosessin käytännön järjestäminen

6.4. Tuen suuruus ja aikataulu

7. Ehdotetun mallin perustelut

7.1. Hyvän tukimallin periaatteet

7.2. Tavoitteena pysyvä tukijärjestelmä

7.3. Miten koronatuot pitäisi kohdentaa

8. Ehdotus journalismin tukimalliksi

8.1. Tiekartta laadukkaan journalismin turvaamiseksi

1. Harkinnanvarainen ”koronatuki”

2. Valikoimaton tukimuoto

3. Pysyvän journalismin tukijärjestelmän käynnistäminen

4. Alustayhtiöiden verotuksen kehittäminen

1. Selvityksen tausta

1.1. Tehtävänanto

Liikenne ja viestintäministeriö antoi 16.4.2020 Elina Grundströmille toimeksi selvityksen laatimisen siitä, miten journalismia voidaan tukea tilanteessa, jossa koronakriisi on lisännyt luotettavan ja totuudenmukaisen journalismin tarvetta, mutta heikentänyt voimakkaasti sen taloudellisia toimintaedellytyksiä.

Selvityksen tavoitteena oli löytää tarpeen mukaan yksi tai useampia tukimuotoja, jotka voitaisiin ottaa käyttöön nopeasti ja jotka kohdistuisivat nimenomaan journalistiseen sisältöön. Lisäksi tehtävänannossa toivottiin yleisen tason ehdotusta pidemmän tähtäimen toimenpiteistä journalismin tukemiseksi.

1.2. Raportin rakenne ja tehtävän rajaus

Selvityksen perusteella on ilmeistä, että pikaista tukea journalismille tarvitaan, jotta vältetään yhteiskunnallisesti merkittävän journalismin vakava väheneminen ja paikallisesti tärkeiden tiedotusvälineiden lakkauttamiset. Selvityksen ytimen muodostaa ehdotus nopeista toimenpiteistä, joiden avulla journalismia voidaan tukea koronakriisin aiheuttamassa tilanteessa siten, että journalismi voi toteuttaa yhteiskunnallisen tehtävänsä koronakriisin aikana ja sen jälkeen.

Journalismin tukemiseen liittyvässä keskustelussa näkökulmana on perinteisesti ollut mediayhtiöiden toiminnan tukeminen. Selvityksessä pyritään löytämään keinoja, jotka kohdistuvat journalistisen sisällön tukemiseen sitä julkaisevien mediayhtiöiden sijaan.

Journalismin ja sitä julkaisevien mediayhtiöiden toimintaedellytyksien erottaminen toisistaan ei ole yksinkertaista eikä loppuun asti vietyä täysin mahdollistakaan. Kyse on kuitenkin tärkeästä näkökulmaerosta. Koronakriisin oloissa ei olisi perusteltua esittää tukea mediayhtiöille puhtaasti elinkeinopoliittisesta näkökulmasta, koska mediayhtiöillä on mahdollisuus hakea kaikkia samoja yrityksille suunnattuja koronatuen muotoja kuin muillakin yrityksillä.

Suomessa ei ole entuudestaan olemassa harkinnanvaraista journalismin tukimuotoa, eikä näin ollen myöskään riippumatonta tukilautakuntaa, joka voisi kohdistaa tällaista tukea nopeasti. Raportissa esitetään ehdotus siitä, miten tuki voitaisiin kohdentaa vaarantamatta journalismin riippumattomuutta.

Tässä raportissa journalismilla ei tarkoiteta ainoastaan uutisjournalismia, vaan kaikkea Suomessa julkaistavaa riippumatonta sekä ammattimaisesti ja journalistisin periaattein tuotettua ja julkaistua journalismia.

Pikaisen aikataulun vuoksi raporttiin on pyritty haastattelemaan päätoimittajia erityisesti sen tyyppisistä medioista, joiden voi olettaa kärsivän kriisistä eniten. Raportissa suositelluista tukimuodoista on pyritty tekemään sellaisia, että niiden avulla voidaan tukea sekä painettua, digitaalista että radio ja tv-journalismia.

Selvityksessä esitetään nopeita, tilapäisiä keinoja journalismin tukemiseksi koronakriisissä sekä pitkän tähtäimen toimenpiteitä journalismin tukemiseksi. Lisäksi käsitellään mediatukien yleisiä periaatteita.

Raportissa ei oteta kantaa Yleisradion rahoitukseen. Selvityksessä ei myöskään käsitellä lehtien jakelun järjestämistä, koska sitä käsitellään toisessa työryhmässä.

2. Tilannekuva

2.1. Miksi journalismi tarvitsee erityistä tukea?

Sananvapaus on kaikille kuuluva perusoikeus ja demokraattisen oikeusvaltion perusta. Se on välttämätön edellytys yhteiskunnan totuus pohjaisuudelle ja päätöksenteon avoimuudelle, ja se lisää luottamusta yhteiskunnassa.

Sananvapauteen kuuluu ilmaisunvapauden lisäksi oleellisesti yleisön oikeus saada tietoa, mikä korostuu koronakriisin tapaisissa poikkeustilanteissa. Kansalaisilla on tarve saada luotettavaa, totuudenmukaista ja ajantasaista tietoa paitsi valtakunnallisista asioista myös oman asuinpaikkakuntansa tilanteesta. Riippumaton ja riittävästi resursoitu journalismi turvaa tämän perusoikeuden toteutumisen.

Journalismin tukeminen on perusteltua ja välttämätöntä sen yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi, eikä sitä pidä sekoittaa yritystoiminnan tukemiseen. Pelkästään media-alan kannattavuuden heikkeneminen ei edellytä mediayhtiöiden tukemista julkisin varoin. Tämä on selvää varsinkin poikkeustilanteessa, jossa monien muidenkin toimialojen kannattavuus on heikentynyt.

Toisaalta laadukas journalismi on juomaveden kaltainen julkishyödyke, jonka riittävä saatavuus valtioiden tulee varmistaa. Euroopan neuvoston ministerikomitea suositteli helmikuussa 2019, että jäsenmaat määrittelevät laadukkaan journalismin julkishyödykkeeksi, ”*public good*”, johon kansalaisilla on oikeus ja johon valtioiden tulee kohdistaa erityisiä tukitoimia. Journalismin tukeminen ei siis myöskään edellytä samanlaisia kriteerejä kuin puhtaat yritystuet. Paikallisesti tärkeän tiedotusvälineen tukeminen julkisin varoin saattaa olla perusteltua, vaikkei sitä kustantava konserni olisi kannattavuuskriisissä.

2.2. Koronakriisin vaikutukset suomalaiseen journalismiin

Koronakriisi on vaikuttanut suomalaisen journalismin toimintaedellytyksiin voimakkaasti. Samaan aikaan kun luotettavan ja totuudenmukaisen journalismin yhteiskunnallinen tarve ja merkitys on korostunut, tiedotusvälineiden tulot ovat vähentyneet dramaattisesti.

Yleisön kiinnostus journalismiin on koronakriisin aikana kasvanut. Kiinnostuksen kasvu näkyy parhaiten uutismedioiden verkkosivuilla. Kriisin alkuvaiheessa verkkolatausten määrä jopa kaksinkertaistui. Huhtikuussakin verkon kävijämäärät ovat olleet kaikkialla kymmeniä prosentteja suurempia kuin edellisenä vuonna. Paikallislehtien päätoimittajat kertovat, että kiinnostus paikallisiin uutisiin on kasvanut ja lehtiä on tarvittu oikomaan sosiaalisessa mediassa leviäviä huhuja ja vääriä tietoja.

Journalistit ovat vastanneet jatkuvasti päivittyvien koronauutisten tarpeeseen voimiaan säästämättä ja varmistaneet, että suomalaiset ovat saaneet riippumattonta ja totuudenmukaista tietoa epidemiasta. Monet kaupalliset mediat ovat jakaneet verkkosivuillaan koronauutisia ilmaiseksi maksullisen digisisällön tuottamisen kustannuksella.

Mediayhtiöiden mainosmyynti on kuitenkin koronakriisin aikana romahtanut, kun tapahtumia, messuja ja ilmoituskampanjoita on peruttu. Mainosmyynti väheni jo maaliskuussa, vaikka koronakriisi alkoi Suomessa vasta kuun puolivälissä. Tutkimusyriitys Kantarin mukaan sanomalehtien mainonta laski maaliskuussa 32 % ja kaupunkilehtien 37 % edelliseen vuoteen verrattuna, vaikka kriisi alkoi vaikuttaa Suomessa vasta kuun puolivälissä.

Huhti- ja toukokuun mainostilavaraukset ovat varsinkin paikallis- ja kaupunkilehdissä sekä paikallisradioissa ”katastrofaalisen huonoja”. Päätoimittajilta saatujen arvioiden mukaan laskua on tyypillisesti 50 – 60 %.

Medialiiton kyselyn mukaan mediayhtiöt arvioivat, että mainosmyynti vähenee huhti-kesäkuussa sanomalehdissä noin 45 %, aikakauslehdissä noin 35 % ja radioissa noin 52 %.

Mainosmyynnin pudotuksen seurauksena yli puolet sanoma- ja kaupunkilehdistä on aloittanut lomautukset ja Medialiiton tietojen mukaan lomautuksia tulee lähiviikkoina lisää. Useat paikallislehdet ovat vähentäneet ilmestymiskertojaan ja ainakin puoli tusinaa kaupunkilehteä on lopettanut ilmestymisensä toistaiseksi. Pääkaupunkiseudulla ilmestyvä *HS Metro* on lopetettu kokonaan. Ilmestymistauoille ovat toistaiseksi jääneet ainakin kulttuurilehti *Voima*, *Seinäjoen Sanomat*, *Turkulainen*, *Turun Seutusanomati* ja *Kuopion Kaupunkilehti*.

Mikäli tilanne jatkuu tällaisena syksyyn asti, monissa pienissä mediayhtiöissä joudutaan kesälomien jälkeen pohtimaan irtisanomisia. Kriisillä on voimakas aluepoliittinen vaikutus, sillä lakkauttamisten ja yhdistymisten vaara on suurin paikallis- ja maakuntalehdissä ja paikallisradioissa.

2.3. Pahiten ovat kärsineet mainosrahoitteiset mediat

Kaupallisen median kenttä on tulonmuodostuksessaan heterogeeninen ja mainosmyynnin osuus vaihtelee suuresti. Kriisin vaikutukset ovat sitä voimakkaampia, mitä suurempi osuus tuloista on tullut mainosmyynnistä. Paikallinen printti- ja radiomainonta näyttää kärsineen enemmän kuin valtakunnallinen ja digitaalinen mainonta.

”Erityisesti paikallisten lehtien mainosmyynti loppui kuin seinään. Paikalliset lehdet ovat paikallisen palvelu- ja tapahtumamyynnin varassa. Kun ihmiset eivät liiku, kivijalkakaupat ja ravintolat eivät mainosta”, tiivistää Sanomalehtien liiton järjestöpäällikkö Ilona Hannikainen.

Kriisi iski lisäksi ”kesälehtisesonkiin”, jolloin paikallislehdet myyvät ilmoitustilaa paksuihin teemanumeroihin, jotka tuovat ison osan koko vuoden tuloista. Nyt sekä kesätapahtumat että kesälehdet on peruutettu.

Tilattaviakin paikallislehtiä tehdään muutaman hengen toimituksissa, joissa lomautukset tuntuvat välittömästi. Tilattavat paikallislehdet eivät voi ilmaislehtien tapaan jäädä ilmestymistauollekaan. Niissä mainostulojen romahtamiseen on reagoitu säästämällä palkkakuluista erilaisin työajan lyhennyksin ja lopettamalla avustajien käyttöä.

Paikallislehtien päätoimittajilta saatujen kommenttien mukaan työtä tehdään ”veitsi kurkulla”.

”Paikallisella sisällöllä on nyt kysyntää, mutta tekijäresurssit uhkaavat vain entisestään pienentyä. Laadukas journalistinen sisältö olisi nyt ihan avainasemassa, että paikallisilla medioilla olisi mahdollisuus pitää kiinni lukijoista ja ilmoittajista ja pysyä hengissä kriisiajan yli.”

2.4. Ilmaissisältöjen yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut

Pahiten kriisistä ovat kärsineet kokonaan mainosrahoitteiset kaupunkilehdet ja radiot sekä tilattavat paikallislehdet, jotka saavat huomattavan osan tuloistaan mainosmyynnistä.

Niiden merkitys paikallisen journalismin julkaisijana on viime vuosina korostunut päivälehtien talousahdingon ja lehtikuolemien vuoksi. Moni mainosrahoitteinen pikkulehti on ainoa jäljellä oleva media, joka valvoo ilmestymisalueensa kuntapäätäjien ja talousvaikuttajien toimintaa. Kaupunkilehdillä on myös

tärkeä rooli paikallisen elinkeinoelämän arvoketjussa, kun ne mahdollistavat paikallisten palvelujen markkinoinnin. Tällaisia kaupunkilehtiä on julkaisutauolla jo nyt, ja niiden tulevaisuus on epävarma.

Ilmaissisällöt ovat tärkeitä myös sosiaalipoliittisesta näkökulmasta. Ilmaissisältöjen varassa ovat usein esimerkiksi maahanmuuttajat ja pienituloiset eläkeläiset.

”Kaupunkilehti on monelle vanhukselle ainoa media, josta he saavat tietoa oman kunnan koronaohjeista”, *Kuopion Kaupunkilehden* päätoimittaja Aija Pirinen toteaa.

2.5. Kaupalliset radiot ahdingossa

Kaupallisia radiokanavia on Suomessa 58 ja lähes kaikki niistä julkaisevat uutisia sekä paikallisia asioita käsittelevää ajankohtaista sisältöä. Koronakriisin aikana radiokanavat ovat lisänneet tällaista paikallista asiasisältöä.

Mainosmyynti on kaupallisen radion ainoa tulonlähde. RadioMedian teettämän kyselyn perusteella 80 % radioyrittäjistä arvioi joutuvansa lomauttamaan henkilöstöä lähikuukausina mainosmyynnin supistumisen vuoksi. Selvityksen mukaan myynti väheni maaliskuussa keskimäärin 20 % ja pudotuksen arvioidaan olevan huhti-kesäkuussa noin 50 %.

2.6. Iltapäivälehdet ja MTV vaikeassa tilanteessa

Myös valtakunnalliset voimakkaasti mainosrahoitteiset välineet ovat tärkeitä journalismin monipuolisuuden näkökulmasta. Iltapäivälehdet ovat viime vuosina julkaisseet esimerkiksi merkittävää tutkivaa journalismia. Ilman MTV:tä Ylen aamulähetyksille, tv-uutisille ja vaalikeskusteluille ei olisi journalistisin periaattein toimivaa kilpailijaa.

Iltalehti ja Ilta-Sanomat ja MTV toimivat pörssiyhtiöissä, eivätkä ne anna täsmällisiä mainosmyynnin tietoja julkisuuteen. Iltapäivälehdistä on hävinnyt myös irtolomakausmyyntiä, kun kahvilat ovat kiinni, eivätkä ihmiset liiku. Kustantajat arvioivat Medialiiton selvityksessä, että iltapäivälehtien levikki- ja mainosmyyntitulot laskevat vuositasolla 21 – 30 %.

MTV:n osalta on silmämääräisestikin havaittavissa, että iso osa mainoksista on hupennut. Lisäksi MTV:n vuosina 2018 – 2019 valtiolta saama yhteensä 3 miljoonan määräraikainen uutistoiminnan tuki päättyi vuoden vaihteessa. Vaikka MTV:n ja iltapäivälehtien yleisömäärät ovat kriisin vuoksi kasvaneet huomasti, kaikki kolme ovat vaikeassa tilanteessa, joka voi vaikuttaa journalistisen sisällön määrää, jos kriisi pitkittyy.

2.7. Korona vaikuttaa myös maakuntalehtiin

Koronakuolemien vaara on paikallislehtien lisäksi suuri myös maakuntalehtien keskuudessa, sillä monet niistä ovat jo ennestään vaikeassa taloustilanteessa median digimurroksen seurauksena. Välittömänä uhkana on viikoittaisten ilmestymiskertojen pysyvä vähentäminen, jota joissain paikoin jo harkitaan.

Mainostulojen väheneminen vaikuttaa tilattavien lehtien talouteen prosentuaalista painoarvoaan enemmän, koska mainostuloihin ei kohdistu samalla tavalla muuttuvia kuluja kuin tilaustuottoihin. Jos printtilehden tilaukset vähenevät, myös painokulut pienenevät. Mainostulot ovat suuremmin ”viivan alle jäävää tuloa”.

Finanssikriisin jälkeen mainostulot jäivät monessa päivälehdessä pysyvästi alemmalle tasolle. Jos sama tapahtuu nyt, se voi johtaa pysyviin toimituksellisiin säästötoimenpiteisiin.

Maakuntalehdissä on jo laajasti lomautuksia. Korvausrekrytoinnit ovat jäissä ja avustajien käyttöä on vähennetty. Päätoimittajat eivät halua julkisesti ennustaa sen paremmin omansa kuin muiden lehtien lopettamista. Mutta yleisesti tiedetään, että monet muuttotappiosta kärsivien paikkakuntien sanomalehdet ovat olleet jo aiemmin suurissa vaikeuksissa.

2.8. Vaikutukset tilaajamääriin tulevat esiin viiveellä

Sanomalehtien tilaajamäärissä kriisi ei vielä näy. Medialiiton selvityksessä aikakauslehtien tilaus- ja irtonumeromyynnin arvioidaan vähenevän huhti-kesäkuussa noin 10 %. Osa aikakauslehtien sisällöistä kiinnostaa jopa enemmän kuin ennen. Tällaisia ovat esimerkiksi ”kotoiluisällöt”.

Medialiiton ekonomisti Elias Erämaja arvioi, että mikäli taloustaantuma pitkittyy odotusten mukaisesti, kotitaloudet alkavat myöhemmin säästää vähentämällä lehtitilauksia.

Myös aikakauslehtien mainosmyynti takkuu. Medialiiton selvityksessä sen arvioidaan vähenevän toisella vuosineljänneksellä noin 35 %. Tämä tarkoittaa, että aikakauslehdillekin on tulossa haastava vuosi.

2.9. Kriisi vauhdittaa digisiirtymää

Lehtien digitaalisten tilausten määrä on koronakriisin aikana kasvanut. Tilanne tarjoaa mahdollisuuden vauhdittaa sanomalehtien tulevaisuuden kannalta välttämätöntä digisiirtymää.

Suomen Lehdistön (23.4.2020) mukaan koronakriisin tuoma digitilauspiikki on useissa mediatyhtiöissä viidenneksen luokkaa. Se ei kuitenkaan kata mainosmyynnin romahdusta.

Koronakriisin ensi vaiheessa on kasvanut ilmaisten tai hyvin halpojen koetilausten määrä. Niiden muuttuminen tulovirraksi edellyttää, että lehdillä on mahdollisuus tuottaa niin runsasta ja kiinnostavaa journalistista sisältöä, että koetilaajat siirtyvät maksaviksi tilaajiksi.

Taustalla on hyvin alkanut digitilausten määrän kasvu, joka käynnistyi niiden arvonlisäveron alentamisesta heinäkuussa 2019. Alennus rohkaisi lehtiä kehittämään sivustojaan, vahvistamaan maksumuureja ja alentamaan digitilausten hintoja.

Toimitusten lomautukset uhkaavat nyt katkaista tämän onnistuneesti alkaneen digiloikan.

Selvitystä varten tehdyissä haastatteluissa nousikin useita kertoja esiin toive nopeasta ”verkkosisällön rikastamisen” tarpeesta digisiirtymän vauhdittamiseksi. Eriyisen tärkeänä pidettiin mahdollisuutta julkaista verkossa omaa paikallista journalismia. Yleisö ei halua maksaa verkossa sellaisista uutisista, jotka se saa muualta ilmaiseksi.

2.10. Kriisi iski huonoon aikaan

Koronakriisi iski journalismiin tilanteessa, jossa sen toimintaedellytykset ovat muutenkin voimakkaasti heikentyneet. Vastuullisen journalismin arvostus Suomessa on viime vuosina kasvanut, mutta sen määrä on vähentynyt voimakkaasti.

Pelkästään sanomalehdistä on hävinnyt noin 200 toimittajan työpaikkaa vuosittain. Työsuhteisten journalistien määrä on vähentynyt 2010-luvun aikana kolmanneksella.

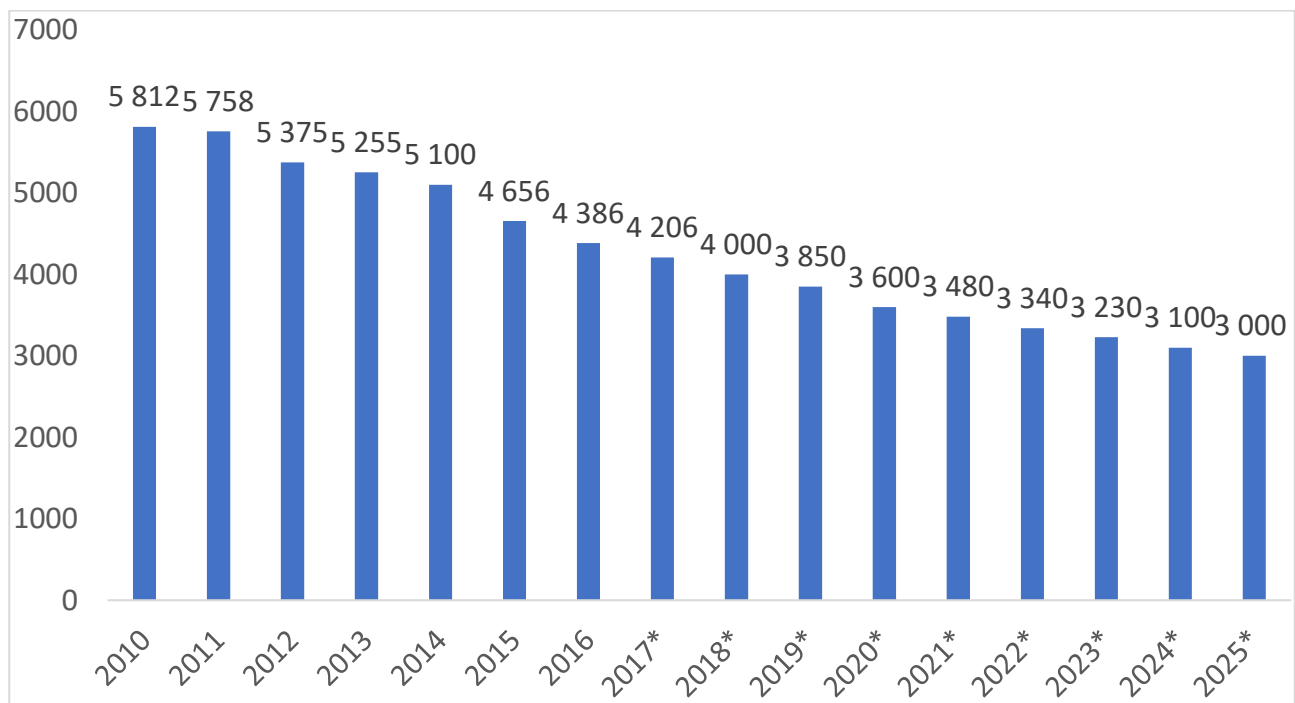
Ala on keskellä vaativaa digimurrosta. Mainostuotot ovat siirtyneet alustayhtiöille, kuten Facebookille ja Googlelle, samalla kun paperilehtien jakelun kulut ovat kasvaneet. Paineituista lehdistä ei voida luopua vielä vuosiin, vaikka printin ja verkkolehden yhtäaikainen ylläpitäminen on kallista.

Finanssikriisistä alkanutta journalismin supistumiskierrettä ovat voimistaneet äärimmäisen huonoon aikaan tehdyt poliittiset ratkaisut, joiden seurauksena harkinnanvarainen lehdistötuki lopetettiin vuonna 2008 ja lehtitilaukset tuotiin arvonlisäveron piiriin vuonna 2012.

Kannattavuusvaikeuksissa mediayhtiöt ovat joutuneet hakemaan kannattavuutta supistamalla toimituksia. Lisäksi lehtien ja paikallisradioiden omistus on viime vuosikymmenen aikana keskittynyt muutamaan suureen mediayhtiöön. Keskittymiskehityksen vuoksi journalismin määrä saattaa näyttää harhaanjohtavan suurelta. Suomessa on yhä kansainvälisesti vertaillen suuri määrä esimerkiksi lehtinimikkeitä, mutta syventynyt sisältöyhteistyö on johtanut siihen, että journalismin määrä on vähentynyt voimakkaammin kuin nimikkeiden määrä.

Vähälle huomiolle on jäänyt myös, että myös sisältöyhteistyön resurssit ovat supistuneet. Esimerkiksi 11 lehdelle sisältöä tuottavan Lännen Median toimittajamäärä on vuoden aikana supistunut 40:stä 30:een. Myös Suomen tietotoimiston STT:n toimittajamäärä on vähentynyt. Vuonna 2012 STT:n toimituksellisen henkilöstön määrä oli 136. Vuonna 2019 se oli supistunut noin 82:een.

Lehdistön journalistien määrä Suomessa 2010 – 2025

Medialiiton arvio / Tilastokeskus, kulttuuritilasto

*Medialiiton ennuste

2.11. Tuen tarve oli suuri jo ennen kriisiä

Tuen tarve nähtiin suureksi jo ennen koronakriisiä, ja hallitusohjelmassa luvattiin tukea vastuullisen journalismin toimintaedellytyksiä.

Lehdistötuki – se lakkautettu - perustettiin alun perin tukemaan erityisesti niin sanottuja kakkoslehtiä, joiden olemassaolo takasi paikallisen journalismin monipuolisuuden. Nykyään kakkoslehtien kuolema ei ole enää ajankohtainen huoli. Nyt pelätään ykköslehtien häviämistä ja sen myötä syntyviä uutiserämailta eli journalismityhjiöitä.

Paikallinen journalismi on kunnallisen demokratian kannalta välttämätöntä. *Suomen Lehdistön* (12.12.2019) mukaan Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että poliitikot ottivat vapauksia ja julkisen rahan käyttö löystyi kaupungeissa, joissa lehti oli lakkautettu tai journalistien määrä oli merkittävästi vähentynyt. Tämän tutkimuksen mukaan jopa kaupungin kakkoslehden lakkauttamisella oli heikentävä vaikutus poliittiseen osallistumiseen.

Uutiserämailden syntyminen on erityisen vahingollista Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa, jossa myös eduskuntavaalien vaaliپیirijärjestelmä edellyttäisi monipuolista ja riippumatonta alueellista journalismia. Suomesta on kuitenkin 2010-luvulla kadonnut fuusioiden ja lakkautusten seurauksena noin 30 Sanomalehtien Liiton jäsenlehteä.

Viime vuosina on lopetettu ja yhdistetty myös perinteikkäitä maakuntalehtiä. Kemi menetti ainoan päivälehtensä *Pohjolan Sanomat* vuonna 2017. Vaasassa ilmestynvä *Pohjalainen* ja Seinäjoella ilmestynvä *Ilkka* yhdistyvät syksyllä 2019. Lehtikuolemien ennustettiin jatkuvan ilman koronakriisiäkin. Jyväskylän yliopiston tutkija Panu Uotila arvioi *Maaseudun Tulevaisuudessa* (25.10.2019), että Suomeen on jäämässä vain 10 – 15 päivälehteä, kun niitä on tällä hetkellä 31.

Suomalaisen mediamurroksen huolestuttavimpia piirteitä on se, ettei se ole synnyttänyt uusia journalistisin perustein toimivia digitaalisia medioita juuri lainkaan. Tämän seurauksena käytännössä kaikki uudet nuorten suosimat ammattimaisuuteen ja kannattavuuteen pyrkivät digitaaliset mediat, kuten videoblogit, ovat ansaintamalliltaan sisältömarkkinointia. Nuorimmat ikäluokat lipuvat salakavalasti tubekanauille journalismin ulottumattomiin.

Ongelmat tunnistettiin hallitusohjelmassa, jossa todettiin, että ”hallitus tukee sananvapautta ja demokratian toimivuutta vahvistamalla vastuullisen median toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä”. Lisäksi luvattiin, että ”vastuullisen journalismin toimintaedellytyksiä tuetaan erityisesti nuorten suosimien digitaalisilla alustoilla toimivien medioiden osalta”. Ennen koronakriisiä hallitus ei kuitenkaan ehtinyt tehdä aloitteita uusista tukimuodoista.

3. Journalismin tukimuodot ja nykyisten tukimuotoja käytettävyys koronakriisissä

3.1. Suomesta puuttuvat nopean tuen välineet

Journalismin tuet jaetaan valikoimattomiin ja harkinnanvaraisiin tukimuotoihin.

Useimmissa Euroopan maissa journalismille annetaan sekä kaikkiin journalistisiin medioihin kohdistuvia valikoimattomia verotukia että harkinnanvaraisia tukia. Valikoimattomat tuet ovat yleensä tilaus- ja irtonumeromyynnin verohelpotuksia, jotka kohdistuvat selkeästi journalistiseen sisältöön.

Tanska on turvautunut koronakriisissä mainostuottoihin kytkettyyn valikoimattoman mediatukeen, mutta se on hyvin poikkeuksellinen tukimuoto. Mainostuottoihin kytketty valikoimaton tuki on yritystuen luonteista, ja saattaa olla jopa haitallista itse journalismille. Näin on esimerkiksi paikkakunnilla, joissa mainosrahoitteinen media kilpailee kunnianhimoisempaa journalismia julkaisevan tilattavan lehden kanssa.

Koronakriisistä ovat kuitenkin kärsineet eniten kokonaan tai huomattavassa määrin mainosrahoitteiset mediat. Niiden joukossa on journalistisesti kunnianhimoisia ja paikallisesti tärkeitä medioita, mutta myös sellaisia välineitä, joille ei ole perusteltua antaa journalismin tukea, koska niissä julkaistun journalismin määrä on vähäinen. Tämän vuoksi koronatukeen olisi välttämätöntä sisällyttää harkinnanvarainen tukimuoto, jota myös mainosrahoitteiset mediat voivat hakea.

Harkinnanvaraista tukimuotoa tarvitaan myös siksi, että huomattava osa valikoimattomasta tuesta kohdistuisi muutamaa suureen pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan mediaan eikä se välttämättä tavoittaisi suurimmassa tarpeessa olevia pieniä paikallisia medioita riittävän hyvin.

Harkinnanvaraisten journalismin tukien jakamisessa on aina varmistettava, etteivät jakomekanismit vaaranna lehdistönvapautta. Periaatteena on, että poliitikot voivat päättää tukien määrästä ja kriteereistä, mutta tukien kohdentamista varten tarvitaan journalismin asiantuntijoista koostuva riippumaton toimielin. Useimmissa maissa tällainen toimielin on riippumaton mediatukilautakunta, mutta esimerkiksi Hollannissa ja Belgiassa valtion antamia journalismin tukia jaetaan itsenäisten säätöiden kautta.

Harkinnanvaraisen pika-avun jakamista vaikeuttaa se, että Suomessa ei ole lehdistötuen vuonna 2008 tapahtuneen lopettamisen jälkeen käytössä mitään sopivaa harkinnanvaraista mediatuen muotoa eikä mediatukilautakuntaa.

3.2. Journalismin tukipolitiikan uudet painopisteet

Useimmissa Euroopan maissa valtio tukee sekä yleisradiotoimintaa että yksityisen sektorin tiedotusvälineitä. Jakoperusteena on perinteisesti ollut journalismin monipuolisuuden turvaaminen. Tukea on kohdistettu esimerkiksi ”kakkoslehdille”, puoluelehdille sekä kulttuuri- ja mielipidelehdille.

Viime vuosina journalismin tuista käytävän kansainvälisen keskustelun painopiste on siirtynyt siihen, miten laadukkaan journalismin toimintaedellytykset saadaan ylipäänsä turvattua. Tuen perusteena painotetaan yhteiskunnan faktapohjaisuuden turvaamista ja disinformaation torjuntaa. Keskustelua on käyty erityisesti vaaleihin liittyvien disinformaatiokampanjoiden vanavedessä.

Taustalla on itsenäisen journalismin ansaintamallien murtuminen, kun kansainväliset alustayhtiöt imevät mainostulot ja jakavat journalistisia sisältöjä ilmaiseksi. Journalismin eroosio on saanut aikaan keskustelua siitä, onko koko demokraattisen yhteiskunnan perustana oleva informaatioekosysteemi romahtamassa.

Euroopan neuvosto on ollut huolissaan siitä, että tilanne vaarantaa kansalaisten perusoikeuksiin kuuluvan tiedonsaantioikeuden toteutumisen. Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi helmikuussa 2019 julkilausuma, jossa se kannusti jäsenvaltioita varmistamaan journalismin taloudelliset toimintaedellytykset monipuolisten valtiontukien avulla.

Julkilausumassa kehoitettiin jäsenmaita määrittelemään laadukas journalismi julkishyödykkeeksi, ”*public good*”, johon kansalaisilla on oikeus ja jonka saatavuus valtioiden tulee varmistaa.

Monet lehdistönvapausjärjestöt, jotka ovat aiemmin pitäneet valtiontukia riskinä lehdistönvapaudelle, ovat viime vuosina kääntäneet kelkkansa ja suosittelevat nyt journalismin tukemista. Esimerkiksi kansainvälinen Toimittajat ilman rajoja -järjestö on pyrkinyt lanseeraamaan journalismin laatustandardin siinä tarkoituksessa, että se kannustaisi valtiota tukemaan ”laatujournalismia”. Ajatuksena on, että pelkkä lehdistönvapauden puolustaminen ei auta tilanteessa, jossa journalismin määrä vähenee olemattomiin.

3.3. Hyvissä tukimalleissa on monipuolinen keinovalikoima

Syksyllä 2019 Oxfordin yliopiston Reuters Instituutti sekä Euroopan neuvoston alainen laatujournalismin tukia pohtinut komitea julkaisivat hyvin samantapaiset suositukset siitä, miten valtioiden tulisi tukea laadukasta journalismia median digitalisoitumisen aikakaudella. Jälkimmäisen osalta kyseessä on muodollisesti vasta luonnos, koska suosituksesta puuttuu yhden jäsenmaan hyväksyntä.

Molemmissa raporteissa suositukset ovat periaatteiltaan hyvin samanlaiset. Niissä suositellaan monipuolista eri tukimuotojen kokonaisuutta. Tukimuotojen tulee olla sellaisia, että journalismille voidaan rakentaa kestävä rahoituspohja. Tukimuotojen pitäisi myös mahdollistaa journalismin sisältöön, alustaan, formaattiin ja jakeluun liittyviä kokeiluja ja innovaatioita. Ne eivät saisi keinotekoisesti tukea vanhanaikaisia printtiin ja broadcastiin sidottuja ansaintamalleja digisiirtymän kustannuksella.

Selvitysten mukaan harkinnanvarainen tuki on osoittautunut tehokkaammaksi kuin valikoimaton tuki. Tällaisen tuen jakamista varten tarvitaan kuitenkin autonominen, journalismin asiantuntijoista koostuvan toimielin.

Valikoimattoman tuen keinona suositellaan verohelpotuksia.

Harkinnanvaraista tukea suositellaan kohdentamaan paikallisten, alueellisten ja voittoa tuottamattomien medioiden tukemiseen. Lisäksi kannustetaan kehitystoimiin muun muassa tutkivan journalismin ja freelance-journalismin, journalististen innovaatioiden sekä median digisiirtymän tukemiseen.

3.4. Pohjoismainen tukimalli

Suomessa ”Tanskan mallista” on usein käytetty esimerkkinä hyvästä journalismin tukimallista. Tanskan malli ei kuitenkaan periaatteiltaan eroa muiden Pohjoismaiden malleista tai esimerkiksi Euroopan neuvoston ja Reuters Instituutin suosituksista.

Tanskan vuonna 2014 tehty tukiuudistus herätti ihastusta, koska jaettava summa oli huomattavan suuri ja harkinnanvaraisten tukien kokonaisuuteen sisältyi innovaatiotuki, jollainen on nykyään mukana kaikissa moderneissa tukimalleissa. Tanskan malli on kuitenkin yksityiskohdiltaan vanhentunut, eikä sitä kannata käyttää detaljien tasolla esikuvana.

Sen vuoksi on parempi puhua ”pohjoismaisesta tukimallista”, josta on Euroopassa useita versioita.

”Pohjoismaiseen tukimalliin” kuuluu:

- **Valikoimaton tukimuoto.** Yleensä se on tilautuottojen arvonlisäveron alentaminen tai nollakanta.
- **Harkinnanvaraisten tukien kokonaisuus,** johon kuuluu journalistiseen sisältöön kohdistettuja tukia ja esimerkiksi innovaatiotukia.
- Riippumaton, ammattikunnan sisältä eli journalisteista koottu **mediatukilautakunta,** joka päättää tukien jakamisesta siten, ettei lehdistönvapautta rajoiteta.
- Näiden lisäksi saattaa olla erillisiä paperilehtien jakelun tukia.

Suomi poikkeaa muista Pohjoismaista ja useimmista muista Länsi-Euroopan maista siinä, että meillä ei ole ollut mitään yleistä harkinnanvaraista journalismin tukimuotoa sen jälkeen, kun lehdistötuki lopetettiin. Sen vuoksi Suomessa ei ole myöskään tukilautakuntaa, joka voisi poikkeustilanteessa kanavoida harkinnanvaraista tukea vaikeimmassa tilanteessa oleville medioille

Muut Pohjoismaat ovat jo ennen koronakriisiä antaneet Suomeen verrattuna monikymmenkertaisia harkinnanvaraisia tukia. Norjassa journalismin tuet ovat tällä hetkellä ilman koronatukiakin tasoltaan noin 50 miljoonaa, Ruotsissa 60 miljoonaa ja Tanskassa 70 miljoonalla euroa vuodessa.

Suomessa pysyvät harkinnanvaraiset tuet ovat tasoltaan vain noin 1,3 miljoonaa, johon sisältyvät vähemmistökielisten medioiden tuki ja kulttuurilehtien tuki.

3.5. Tilausten arvonlisävero Pohjoismaissa

Yleisin epäsuoran journalismin tuen muoto Pohjoismassa on tilaus- ja irtonumeromyynnin tuottojen alennettu arvonlisäverokanta. Se on valikoimattomista tukimuodoista parhaiten journalismin sisältöön kohdentuva, koska se kohdistuu sisältöön, josta yleisö on halukas maksamaan.

Suomessa lehtien arvonlisävero on alennettu 10 %:iin, kun yleinen arvonlisävero on 24 %. Tukisumma on Suomessakin huomattava, yli 100 miljoonaa euroa vuodessa. Muissa Pohjoismaissa nämäkin tuet ovat kuitenkin huomattavasti parempia kuin Suomessa.

Suomessa arvonlisävero on 10 %, Ruotsissa 6 %, Norjassa 0% ja Tanskassa 0 %.

Mediatuet Pohjoismaissa

Maa	Suorat tuet vuonna 2019 (€)	Suorat tuet vuonna 2019 / kansalainen (€)	ALV
Ruotsi	60 847 322*	5,95	6 %
Norja	52 349 947*	9,83	0 %
Tanska	68 823 982*	11,85	0 %
Suomi	3 500 000**	0,63	10 %

* Joidenkin tukien osalta tietoja ei ole vielä saatavilla/tukia ei ole vielä myönnetty.

** Sisältää tuet MTV:lle ja STT:lle.

Taulukon lähde: Avance / Sanomalehtien Liitto / Medialiitto 17.10.2019

3.6. Suomalaiset journalismin tukimuodot ja niiden historia

Suomessa oli vielä 1990-luvun alussa Euroopan parhaana pidetty lehdistötuki. Nyt tuki on Euroopan alhaisimpia. Taustalla on kehitys, jossa kuljetus- ja jakelutuet ajettiin asteittain alas vuoteen 1996 mennessä ja uutistoimistotuki lopetettiin 1990-luvun puolivälissä.

Harkinnanvarainen lehdistötuki muutettiin puolueiden viestintätueksi vuonna 2008 ja yhdistettiin kokonaan puoluetukeen vuonna 2014. Tämän seurauksena puoluetuki kaksinkertaistui ja puoluelehtiä on supistettu tai lopetettu.

Lehdistötuesta jäi jäljelle ainoastaan vähemmistökielisten lehtien ja verkkopalvelujen tukemiseen tarkoitettu 0,5 miljoonaa, jonka jakaminen siirrettiin liikenne- ja viestintäministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön vuonna 2015.

Suomalainen journalismi on ollut 2010-luvulla supistumiskiarteessä, joka sai alkunsa vuoden 2008 – 2009 finanssikriisistä. Ahdinkoa on voimistanut mainostulojen valuminen kansainvälisille alustayhtiöille, kuten Facebookille ja Googlelle. Kurjistumiskierrettä kiihdytettiin valtion toimin vuonna 2012, jolloin lehtitilausten arvonnisäveron nolloverokanta korotettiin 9 %:iin. Vuonna 2013 vero korotettiin edelleen 10 %:iin. Selvitysmies Tuomas Harpf:n mukaan korotus siirtyi tilaushintoihin, ja tämä jyrkensi levikkien laskua.

Kaiken tämän seurauksena on ollut journalistien ja lehtien määrän voimakas väheneminen 2010-luvun aikana.

Tuomas Harpf laati vuonna 2014 perusteellisen raportin, jossa ehdotettiin tilanteen korjaamiseksi modernia mediatukimallia, joka on pääpiirteissään edelleenkin pätevä. Siihen kuului arvonnisäveron alentaminen, 25 miljoonan euron harkinnanvarainen tuki, joka kohdistuisi journalistiseen sisältöön alustasta riippumatta, sekä 5 miljoonan euron innovaatiotuki.

Pahaksi onneksi yleisesti hyvänä pidetystä ehdotuksesta valittiin toteutettavaksi ainoastaan median innovaatiotuki. Sitä jaettiin vuosien 2015 – 2018 Tekesin kautta kaikkiaan 30 miljoonaa. Tekesin omainkin arvion mukaan tuen suurimmat hyödyt valuivat ohjelmistoyrityksille. *Journalistissa* (19.10.2018) esitetyn arvion mukaan tukea valui jopa niille ulkomaisille alustayhtiöille, joiden kanssa suomalaiset mediatyhtiöt joutuvat kilpailemaan.

Lisäksi viime vuosina on annettu kertaluonteisia erillistukia MTV:lle ja STT:lle.

Suomessa on nykyisin vain kaksi suoraa mediatuen muotoa. Vähemmistökielisten medioiden tuki, jota jaetaan OKM:n kautta tänä vuonna noin 0,5 miljoonaa euroa sekä, Taiteen edistämiskeskuksen Taiken jakama kulttuurilehtien tuki, jota jaetaan noin 0,8 miljoonaa euroa.

Vähemmistökielisten medioiden tuen osana on myönnetty *Lapin Kansalle* avustusta saamenkielisen toimittajan palkkakuluihin siten, että tämä toimittaja on tuottanut lehdelle sisältöä erilliseen saamenkieliseen liitteeseen. Tätä tukimuotoa on pidetty erityisen toimivana, ja siitä saadut kokemukset voisivat toimia yhtenä esimerkkinä pikaisille koronatuille.

4. Koronatuett muissa Euroopan maissa

4.1. Muiden Euroopan maiden koronatukia

Koronakriisin vaikutukset ovat vasta alkaneet näkyä, joten päätöksiä journalismin tukemisesta ei ole vielä kaikkialla tehty, vaikka ehdotuksia erilaisista tukimuodoista on liikkeellä paljon.

Muissa Pohjoismaissa tuen jakaminen on helpompaa kuin Suomessa, koska niissä on mediatukea jakavat elimet. Ruotsi ilmoitti huhtikuussa korottavansa valtion jakamaa mediatukea pysyvästi 200 miljoonalla kruunulla eli noin 18 miljoonalla eurolla. Siitä 150 miljoonaa kruunua on jakelutukea ja 50 miljoonaa kruunua alueellisten lehtien tukea.

Tanskassa tiedotusvälineille on luvattu tänä vuonna koronakriisin vuoksi noin 24 miljoonaa euroa lisätukea, joka kohdistetaan menetettyjen mainostulojen korvaamiseen. Norjassa kulttuuriministeriö selvittää, missä muodossa koronatukea annetaan.

Itävallassa hallitus päätti tukea sanomalehtiä ja viikkolehtiä 11 miljoonalla eurolla. Tukea jaetaan tilauseriöiden tai ilmaisjakelulehtien tapauksessa niiden ilmoittamien jakelumäärien suhteessa. Ratkaisu on herättänyt Itävallassa ja laajemminkin voimakasta kritiikkiä. Journalistit ovat vastustaneet jakotapaa, koska tuen katsotaan kohdistuvan liikaan hallitusta tukeviin populistisiin ilmaislehtiin, jotka eivät kuulu median itsesääntelyjärjestelmän piiriin.

Virossa digitaalisten julkaisujen veroja helpotetaan ja printtilehtien jakelua tuetaan. Summa on yhteensä alle miljoona euroa.

Latviassa tiedotusvälineille annetaan toiminnan ja jakelun tukea yhteensä noin miljoona euroa.

Italiassa mainostajille ja lehtikioskeille annetaan verohelpotuksia.

Saksassa journalismi sisältyy massiiviseen luoville aloille suunnattuun 50 miljardin euron tukipakettiin, jonka yksityiskohdat ovat osittain auki.

Iso-Britanniassa, Belgiassa ja Liettuassa valtio tukee journalismia ostamalla mainostilaa korona-aiheisille viestintäkampanjoille.

4.2. Hollannin tukimalli

Hollannin tutkivan journalismin säätiön FBJP (Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten) on tarkoitettu ”syvällisen ja aikaa vievän journalismin rahoittamiseen”. Säätiön on perustettu onnettomuudessa menehtyneen journalistin muistorahastoksi 1990-luvun alussa.

Säätiö jakaa vain noin miljoona euroa tukea vuodessa, mutta sitä pidetään hyvin tehokkaana journalistisen sisällön tukimuotona. Säätiö myöntää apurahoja erityisesti tutkivan tai tavanomaista perusteellisemmän journalismin hankkeisiin, kuten juttuihin, juttukokonaisuuksiin, tv-dokumentteihin ja kirjoihin.

Tuki myönnetään apurahoina tekijöille. Sitä voivat saada sekä freelance-journalistit että työsuhteessa olevat tekijät. Tavoitteena on, että tiedotusväline maksaa freelancerille apurahan suuruisen palkkion tai työsuhteiselle toimittajalle osa-aikaista palkkaa tutkimustyön ajalta.

Säätiö saa rahoituksena pääosin Hollannin valtiolta ja EU:lta, eikä se riippumattomuussyistä vastaanota rahoitusta etujärjestöiltä tai kansalaisjärjestöiltä. Koronakriisin vuoksi säätiö on helpottanut tuen hakemista ja ehtoja. Tukipäätöksiä on nyt nopeutettu. Yleensä niitä tehdään kuukausittain, nyt lähes viikoittain.

Lisäksi Hollannin valtio rahoittaa paikallisjournalismia journalismin stimulaatiosäätiön (Stimuleringsfonds voor de Journalistiek) kautta. Myös Belgiassa valtion journalismille myöntämiä tukia kanavoidaan vastaavien itsenäisten säätiöiden kautta pohjoismaisen mallin mukaisten mediatukilautakuntien sijaan.

5. Koronatukiin liittyvä keskustelu Suomessa

5.1. Koronatukiin liittyviä toiveita

Median kustantajia edustava Medialiitto on esittänyt väliaikaista valtiontukea mediayrityksille koronakriisin vuoksi. Medialiitto pitää tärkeänä ”kilpailuneutraalisuutta” eli sitä että tuki kohtelee mediayrityksiä tasapuolisesti.

Liitto on ehdottanut koronakriisin ratkaisuksi ensisijaisesti valikoimattomia tukia: mainosmyyntitulojen arvonlisäverojen määrään perustuvaa tukea sekä tilausmaksujen arvonlisäveron palautusta tai väliaikaista nollaverokantaa. Pidemmän aikavälin tukitoimena Medialiitto esittää väliaikaista palkkatukea.

Näiden ehdotusten heikkoutena on se, että mikäli tukea annetaan mediayhtiöille valikoimatta, suurikaan tukisumma ei välttämättä auta pahimmissa vaikeuksissa olevia pieniä paikallisia medioita tarpeeksi.

Tällaisten kilpailuneutraalien mediayrityksiin kohdistuvien tukimuotojen yleistä hyväksyttävyyttä heikentää se, että jotkin mediayhtiöt ovat ilmoittaneet lähes samanaikaisesti osinkojen korottamisesta ja lomautuksista. Kyse on vähintäänkin imago-ongelmasta. Jos mediayhtiöt toivovat valtion tukea journalismin yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi, yhtiöiden itsensäkin olisi syytä käyttäytyä yhteiskuntavastuullisesti.

Toisaalta kyse on osin vain aikataulullisesta yhteensattumasta. Suurimmat suomalaiset mediakonsernit ovat monialayhtiöitä. Kun yhtiöillä on myös kiinteistöbisnestä, digitaalisia kauppapaikkoja ja oppimateriaalituotantoa, ei oikein voi olettaa, että ne jättävät kaikki viime vuodelta kertyneet osingot maksamatta mediatoimialan ongelmien vuoksi.

Tämä kuitenkin vain vahvistaa ajatusta, että journalismin tuet pitää pystyä kohdistamaan journalismiin eikä niinkään yrittäjien mediayhtiöille.

Journalistiliitto esittää pikaista koronataukea kriisiyrityksille, jotka ovat kärsineet mainonnan vähenemisestä eniten, sen jälkeen palkkatukea ja akuutin kriisivaiheen jälkeen muiden Pohjoismaiden tapaista pysyvää tukimallia. Ehdotusten toteuttamista nopealla aikataululla vaikeuttaa tukilautakunnan ja jakomekanismin puute. Lisäksi pelkästään mainostulojen heikkenemiseen suhteutettu tuki saattaa paikallisella tasolla suorastaan vahingoittaa journalismin toimintaedellytyksiä.

5.2. Miksi arvonlisäveroa on vaikea alentaa?

Toive lehtien tilauksista maksetun 10 %:n arvonlisäveron poistamisesta tai alentamisesta toistuu mediatukiin liittyvässä keskustelussa jatkuvasti.

Toive on hyvin perusteltu. Suomi poikkeaa tässä muista Pohjoismaista. Tanskassa ja Norjassa tilausmyynnin arvonlisävero on nolla ja Ruotsissakin vain 6 %. Suomessa nollakantaa noudatettiin vuoteen 2012 asti, jolloin se poistettiin ilman selkeitä perusteluja.

Tilauksen arvonlisäveron alentaminen on myös valikoimattomista tukimuodoista se, joka kohdistuu selkeimmin sellaiseen journalistiseen sisältöön, joka on laadukasta ja palvelee yleisön tarpeita.

Tukimuodon vaikuttavuudestakin on näyttöä. Vuonna 2012 tehty korotus heikensi lehtien levikkiä. Toisaalta kesällä 2019 toteutettu digitaalisten julkaisujen arvonlisäveron alentaminen 24 %:sta 10 %:iin on lehtiyhtiöiden mukaan lisännyt maksullisia digitilauksia selvästi.

Arvonlisäveron alentaminen ei kuitenkaan noin vain onnistu. Kun tilaustuottojen nollaverokannasta luovuttiin, Suomessa oli tiedossa, että siihen ei nykyisten EU-säädösten puitteissa ole enää paluuta. EU on sallinut vanhojen nollaverokantojen säilyttäminen, mutta ei hyväksy uusia. Alhaisin EU:ssa nykyään hyväksyttävä uusi alennettu arvonlisäverokanta olisi 5 %.

Lisäksi EU:n säädökset antavat jäsenmaille mahdollisuuden vain kahteen alennettuun arvonlisäverokantaan. Suomessa ne ovat nyt 14 %, johon kuuluvat muun muassa ravintolapalvelut, ja 10 %, johon kuuluvat lehti- ja digitilauksen lisäksi myös kirjat, lääkkeet, majoituspalvelut ja kulttuuritilaisuudet. Jos kaikkien näiden arvonlisävero alennettaisiin samalla kertaa 5 %:iin, valtiolle koitua lasku olisi hyvin suuri.

Tilausmaksujen arvonlisäveron laskeminen vaatii siten huolellista selvittämistä ja mahdollisesti myös EU-tason neuvotteluja.

5.3. Valikoimattoman tuen tarve

Myös valikoimatonta tukea tarvitaan, koska harkinnanvaraista pika-apua on mahdotonta jakaa kaikille tuen tarpeessa oleville medioille, joita on Suomessa satoja. Harkinnanvaraisen tuen avulla on myös vaikea huomioida tiedotusvälineen kokoa. Pienehköistä harkinnanvaraisista tuista on eniten apua pienille paikallisille medioille, jotka ovat suurimmissa vaikeuksissa. Isojen uutisvälineiden ahdingossa pienistä avustajapalkkioista ei sen sijaan ole suurta apua.

Kun käytännössä koko media-ala on ajautumassa suuriin vaikeuksiin, olisikin perusteltua jakaa harkinnanvaraisen tuen lisäksi myös valikoimatonta tukea. Vaikka arvonlisäveron alentaminen on vaikeaa, koronatuena olisi perusteltua käyttää jotakin vastaavaa journalismin määrään ja laatuun suhteutettua tukimuotoa.

Parhaiten journalistiseen sisältöön kohdistuva ja helposti jaettavissa olevan tukimuoto olisi kuluttajamyynnin arvoon suhteutettu tuki, jonka kohdistamisessa voitaisiin käyttää apuna esimerkiksi vuoden 2019 irtonumero- ja tilausmaksujen summaa.

Myös journalistien määrään ja palkkoihin suhteutetut valikoimattomat tukimuodot kohdistuisivat journalismiin. Niiden valikoimaton kohdentaminen voi kuitenkin olla hankalaa muun muassa mediayritysten toisistaan poikkeavan lomautuspolitiikan vuoksi.

5.4. Millaisia harkinnanvaraisia tukimuotoja päätoimittajat pitävät käyttökelpoisina?

Raporttia varten haastateltiin tai saatiin sähköpostitse näkemyksiä noin 12 päätoimittajalta. Lisäksi paikallislehtien päätoimittajayhdistys toimitti raportin pohjaksi jäsentensä kommentteja paikallislehtien tilanteesta.

Suurimpien tiedotusvälineiden päätoimittajat toivovat ensisijaisesti valikoimattomia tukimuotoja, jotka huomioivat tiedotusvälineiden koon. Suurimmissa ongelmassa jo nyt olevien paikallislehtien ja maakuntalehtienkin päätoimittajat pitivät myös harkinnanvaraista pikatukea tarpeellisena.

Päätoimittajien näkemyksissä tuli kerta toisensa jälkeen esiin, että toimituksissa kaivataan tukea erityisesti laadukkaiden journalististen sisältöjen tuottamiseen, ”käsi pareja”. Koronatuen toivotaan kohdistuvan erityisesti journalistien palkkoihin ja palkkioihin, eikä tässä vaiheessa ”kehityshankkeisiin”. Toimituksissa on nyt kädet täynnä työtä, eikä niissä riitä resursseja uusien teknisten hankkeiden suunnitteluun ja käynnistämiseen juuri nyt.

Sen sijaan toive verkkosivujen journalististen sisällön vahvistamisesta tai ”digisisällön rikastamisesta” tuli useita kertoja esiin. Koronakriisi on lisännyt verkkosivujen kävijämääriä ja koetilauksia. Verkkoon kaivataan omaa sisältöä, joka sitouttaisi uudet digitilaaajat. Digisiirtymän vauhdittamiseksi haluttaisiin tuottaa omaa paikallista tai tutkivaa journalismia. Lisäksi ilmestymistauolla olevat kaupunkilehdet voisivat digisisältöön kohdistuvan tuen avulla jatkaa ilmestymistään edes verkossa.

Pienimmissä lehdissä myös avustajapalkkiot helpottaisivat tilannetta, mutta useimpien päätoimittajien ensisijaisena toiveena olivat palkkoihin kohdistuvat avustukset. Monille pienille medioille avustajien työpanos on hyvin tärkeä, mutta uutisjournalismin tuotannossa vakinaisia toimittajia on vaikea korvata avustajilla. Kaikkialla Suomessa paikalliseen uutisjournalismiin erikoistuneita freelancereita ei edes ole.

Useimmilla haastatelluilla päätoimittajilla oli välittömästi mielessään kiinnostavia ja perusteltuja journalistisia projekteja ja sisältökokonaisuuksia, joihin he voisivat hakea tukea. Hakuprosessista toivottiin mahdollisimman yksinkertaista ja nopeaa.

6. Vaihtoehtoisia tapoja nopean tuen jakamiseksi

6.1. Miten harkinnanvarainen tuki voitaisiin käytännössä jakaa?

Harkinnanvaraisen tuen jakamista varten tarvitaan riippumatonta lautakuntaa sekä taho, joka voi nopeasti hoitaa hakuprosessin teknisen toteutuksen.

Kun kyse on journalismin tukimekanismista, se tulisi kriisiaikanakin pystyä erottamaan poliittisesta päätöksenteosta niin, ettei jakoprosessin voi tulkita rajoittavan journalismin vapautta.

Tätä ei ole helppoa toteuttaa nopeasti, koska liikenne- ja viestintäministeriössä ei enää ole jäljellä mitään harkinnanvaraista tukea jakavaa lautakuntaa. Ministeriössä ei myöskään ole teknistä alustaa, jonka avulla hakuprosessi ja hakemusten arviointi voitaisiin nopeasti hoitaa. Tällainen valmis tekninen alusta ja kokemusta sisältöön kohdistuvien haku- ja arviointiprosessien nopeasta toteuttamisesta on sen sijaan säätiöillä ja muilla vastaavilla apurahoja myöntävillä tahoilla.

6.2. "Koronatukilautakunnan" koostumus ja nimeäminen

Hakemusten arviointia ja tuen jakamista varten tarvitaan journalistikunnan luottamusta nauttiva, uskottava ja riippumaton asiantuntijaryhmä, tilapäinen "koronatukilautakunta".

Ryhmän olisi hyvä olla sopivan pieni, jotta päätöksenteko on sujuvaa, mutta riittävän suuri, että sen alueellisesti ja asiantuntemuksensa puolesta riittävän laaja-alainen. Sopiva koko olisi noin viisi henkeä. Erityisesti tulisi huolehtia, että ryhmässä on asiantuntemusta paikallisesta journalismista ja digitaalisesta journalismista. Jäsenten tulisi mahdollisimman paljon tulla alan sisältä eli journalistikunnan keskuudesta mutta kuitenkin siten, että heillä on mahdollisimman vähän esteellisyyksiä mahdollisten hakijoiden suhteen.

Tällaisen ryhmän kokoaminen pikaisella aikataululla siten, että alan järjestöt nimeävät siihen edustajansa, voi olla tarpeettoman aikaa vievää ja saattaa tuottaa esimerkiksi alueellisesti epätasapainoisen kokonaisuuden.

Julkisen sanan neuvosto JSN tulee helposti mieleen riippumattomana asiantuntijaelimenä, joka voisi toimia tukilautakuntana tai ainakin nimetä lautakunnan. Tällainen uusi tehtävä vaatisi kuitenkin sääntömuutoksen, joka edellyttää JSN:n kannatusyhdistyksen yksimielistä päätöstä. Lisäksi medioiden paremmuuden arvioiminen voisi horjuttaa alan luottamusta neuvoston riippumattomuuteen sen perustehtävien hoitamisessa. Neuvostolla ei myöskään ole valmista sähköistä apurahojen hakujärjestelmää.

Sen sijaan kyseeseen voisi tulla tukilautakunnan koostumusta koskevan ehdotuksen pyytäminen esimerkiksi neuvoston aiemmilta varapuheenjohtajilta tai mediatukiin perehtyneeltä professorilta.

6.3. Hakuprosessin käytännön järjestäminen

Tukilautakunnan lisäksi tarvitaan taho, joka voi hoitaa hakuprosessin ja päätöksenteon käytännön toteutuksen. Pikaisen aikataulun vuoksi tarkoitukseen sopisi parhaiten taho, jolla on kokemusta vastaavien hakuprosessien järjestämisestä sekä sähköinen hakujärjestelmä, jonka avulla haku voidaan nopeasti organisoida. Jos sähköistä hakujärjestelmää ei ole valmiina, hakua ei todennäköisesti voida hoitaa niin pikaisesti kuin olisi tarpeen.

Ministeriössä tällaista ei valmiiksi ole. Periaatteessa mahdollisia tahoja olisivat esimerkiksi Taike tai Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, mutta tällaisen uuden tehtävän antaminen niille vaatisi todennäköisesti aikaa vieviä lakimuutoksia.

Esimerkiksi Hollannissa ja Belgiassa valtio käyttää journalistien omia säätiöitä tutkivaan journalismiin kohdistettujen tukien kanavoimiseen.

Suomessa tällaisen pikahaun teknisen puolen pystyisi toteuttamaan Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö Jokes. Jokesilla on osaamista nimenomaan journalistisiin hankkeisiin liittyvien hakuprosessien teknisestä toteuttamisesta. Jokes pystyisi toteuttamaan haku- ja päätösprosessin noin viidessä viikossa, jolloin ensimmäiset avustukset voitaisiin myöntää kesällä. Jokes olisi valmis tällaiseen ylimääräiseen ponnistukseen tukeakseen journalisteja kriisitilanteessa.

Jokes nauttii alan laajaa luottamusta. Se hallinnoi muun muassa työnantajien ja -tekijöiden yhdessä perustamaa Journalismin tukisäätiötä, joka tukee häirinnän ja verkkovihan kohteeksi joutuneita journalisteja. Jokes jakaa muun muassa Journalistiliiton saamia Kopiosto-korvauksia apurahoina journalisteille. Jokesin taustayhteisö on Journalistiliitto, mutta säätiön hallitus nimittää itse itsensä.

Tämän varmistamiseksi tukilautakunnan kokoonpano, haun kriteerit sekä lopullinen esitys tuettavista hankkeista hyväksyttäisiin ministeriössä tai valtioneuvostossa. Tukilautakunnan sihteerinä voisi toimia päätöksen valmisteleva ministeriön virkamies siten, että Jokesin asiamies toimisi teknisenä sihteerinä.

Jokesin hakujärjestelmän kuitenkin edellyttää, että järjestelyn lainmukaisuus saadaan varmistettua. Järjestelyn täytyy olla sellainen, ettei sitä voi tulkita sellaiseksi julkisen hallintotohtävän siirroksi, joka olisi lainvastainen.

Mikäli Jokesin käyttämistä tällaiseen tekniseen toimeksiantoon ei voida tulkita lainmukaiseksi, avustava organisaatio voisi olla esimerkiksi Traficom.

6.4. Tuen suuruus ja aikataulu

Sekä harkinnanvaraisen pika-avun että tiedotusvälineitä tasapuolisesti kohtelevan valikoimattoman korona-avun tarve on suuri jo nyt, mutta kriisin pahimmat vaikutukset journalismiin alkavat näkyä alkusyksystä.

Vaikutukset kohdistuvat pieniin paikallisiin medioihin jo nyt. Sen vuoksi pikainen **harkinnanvarainen koronatuki pitäisi saada käyttöön mahdollisimman pian**. Ihanteellista olisi saada aikaan joustava hakumenettely, joka mahdollistaisi ensimmäisen haun toukokuussa ja sen päätökset kesällä sekä 2 – 3 lisähakua myöhemmin syksyllä.

Pikaisen korona-avun tarvetta voi suhteuttaa tiedotusvälineiden määrään. Suomessa on arviolta 800 – 900 journalistisin perustein toimivaa tiedotusvälinettä. Pelkästään Sanomalehtien liitossa on noin 230 jäsentä, joista käytännössä kaikki ovat jo nyt vaikeuksissa. Jotta tuesta olisi merkittävää apua, sen tulisi vastata toimittajan yhden vuoden tai puolen vuoden palkkauskustannuksia. Näin arvioiden tuen tarve olisi ainakin 10 miljoonaa euroa.

Lisäksi tarvitaan valikoimatonta tukea, joka huomioi tiedotusvälineen koon. Ehdotuksen mukaan tämä tukimuoto suhteutettaisiin tilaus- ja irtonumeromyynnin arvoon. Tuen kustannusvaikutus valtiolle olisi kymmeniä miljoonia euroja.

7. Ehdotetun mallin perustelut

7.1. Hyvän tukimallin periaatteet

Journalismille suunnattujen valtion tukien yleiset periaatteet ovat selvitystä varten tehtyjen haastattelujen ja aiempien raporttien perusteella seuraavat:

- Tehokkaat journalismin tukimallit ovat monipuolisia ja niissä on sekä valikoimatonta tukea että kohdistettua eli harkinnanvaraista tukea.
- Valikoimaton tuki myönnetään yleisimmin tilaus- ja irtonumeromyynnin arvonlisäverojen alennuksena.
- Harkinnanvaraisilla tuilla täytyy olla jokin objektiivinen ja legitiimi mediapoliittinen syy. Tällaisia ovat mm. journalismin monipuolisuuden, laadukkaan paikallisen journalismin sekä vähemmistöjen ja vähemmistökielisten medioiden tukeminen, tutkivan journalismin tai tavanomaista perusteellisemmän journalismin sekä journalististen innovaatioiden ja journalismin digisiirtymän tukeminen.

- Harkinnanvaraisten tukien jakamista varten tarvitaan journalisteista ja journalismin asiantuntijoista koostuva itsenäinen ja autonominen toimielin, joka varmistaa, ettei tukipolitiikka rajoita lehdistönvapautta.
- Tukimallit eivät saa olla sidoksissa vanhentuneisiin liiketoimintamalleihin ja alustoihin, vaan niiden tulee tukea journalismin siirtymistä digitaalisille alustoille.

Myös tilapäinen koronatuki tulisi kohdistaa näiden periaatteiden mukaisesti, jotta se tukee alan kehitystä terveellä tavalla.

Tilapäisenkin tuen täytyy tukea myös tervettä työvoimapolitiikkaa, joka varmistaa journalismin laadukkuuden. Journalismi on vaarassa muuttua halpatyöksi, kun talousvaikeuksissa kamppailevat mediat siirtävät toimittajien työtä avustajille ja heikentävät heille maksettuja palkkioita. Tuki ei saa kannustaa tällaiseen.

7.2. Tavoitteena pysyvä tukijärjestelmä

Suomalaisen journalismi oli jo ennen koronakriisiä vaikeassa supistumiskierteessä digimurroksen vuoksi. Ilman koronakriisiäkin jo tälle vaalikaudelle olisi osunut lehtien yhdistämisistä ja lakkauttamisia.

Ei pidä kuvitella, että pikainen korona-apu voisi yksinään ratkaista edes media-alan akuuteimpia ongelmia, kun käytössä ei ole mitään journalismin tukijärjestelmää. Lisäksi on varauduttava siihen, että mainostulot eivät kriisin jälkeen palaa entiselleen koskaan.

Selvityksen johtopäätöksenä on, että Suomen olisi pikaisen korona-avun lisäksi syytä käynnistää myös pysyvä journalismin tukijärjestelmä. Tilanne antaa mahdollisuuden rakentaa tukijärjestelmä, johon on yhdistetty parhaat puolet perinteisestä pohjoismaisesta mallista ja moderneista tukimuodoista, jotka tukevat laadukasta journalismia alustasta riippumatta, edistävät paikallisuutta ja uusien innovatiivisten sisältöjen ja medioiden syntyä sekä kestäviä digitaalisuuteen perustuvia liiketoimintamalleja.

Nyt ehdotettava pika-apu olisi siten ensimmäinen askel pysyvän journalismin tukijärjestelmän käynnistämisessä. Seuraavat askeleet olisi hyvä ottaa pian, sillä useat paikallisesti merkittävät mediat ovat vaarassa koronakriisin aiheuttaman taantumana jatkuessa.

7.3. Miten koronatuot pitäisi kohdentaa

Journalismin tuet eivät ole luonteeltaan yritystukia, vaan niiden perusteena on journalismin erityisen yhteiskunnallisen tehtävän turvaaminen. Tämän vuoksi koronatuotkin tulee kohdistaa mahdollisimman hyvin suoraan journalistiseen sisältöön.

Koronakriisi kohdistuu voimakkaimmin mainosrahoitteiseen journalismiin. Mainosmyyntiin perustuvaa valikoimatonta tukea olisi kuitenkin vaikea perustella. Mainosrahoitteisten medioiden joukossa on merkittäviä paikallisia ja valtakunnallisia uutisvälineitä, mutta myös sellaisia, joiden tukeminen ei olisi journalismin näkökulmasta perusteltua. Lisäksi huomattava osa mainonnan määrään sidotusta tuesta kohdistuisi muutama suureen pääkaupunkiseudulla sijaitsevaan mediaan, eikä se tavoittaisi suurimassa tarpeessa olevia pieniä paikallisia medioita riittävän hyvin.

Tämän vuoksi koronatukeen pitäisi sisältyä **harkinnanvarainen elementti**, jota myös voimakkaasti mainosrahoitteiset mediat voivat hakea. Kun Suomessa ei ole valmiiksi mediatukilautakuntaa, tuen kohdentamista varten voitaisiin perustaa kertaluonteinen asiantuntijalautakunta.

Harkinnanvaraista pika-apua on mahdotonta jakaa kaikille tuen tarpeessa oleville medioille, joita on Suomessa satoja. Pienehköistä harkinnanvaraisista tuista on eniten apua pienille paikallisille medioille, jotka ovat suurimmassa vaikeuksissa. Suurten uutisvälineiden ahdingon vuoksi tarvittaisiin myös valikoimaton tukimuoto, joka huomioi tiedotusvälineen toiminnan laajuuden.

Kun käytännössä koko media-ala on suurissa vaikeuksissa, olisi siten perusteltua jakaa myös **valikoimatonta tukea**. Parhaiten journalistiseen sisältöön kohdistuva ja helposti jaettavissa olevan tukimuoto olisi kuluttajamyynnin arvoon suhteutettu tuki.

8. Ehdotus journalismin tukimalliksi

8.1. Tiekartta laadukkaan journalismin turvaamiseksi

Ehdotuksen mukaan koronatukena jaetaan sekä pikaista **harkinnanvaraista** tukea että **valikoimatonta** tukea. Lisäksi luodaan pysyvä journalismin tukijärjestelmä ja kestävä rahoitusmalli, joka korjaa suurten ulkomaisten alustayhtiöiden journalismille aiheuttamia haittoja. Malli on asteittain etenevä ja siinä on neljä elementtiä.

- 1. Harkinnanvarainen ”koronatuki”**, nopea tukimuoto, jonka avulla koronakriisin vuoksi vaikeuksiin joutuneille medioille myönnetään avustuksia journalistisen sisällön vahvistamiseen. Tukea haetaan journalistisiin hankkeisiin.
- 2. Valikoimaton tukimuoto**, joka kohdistuu mahdollisimman hyvin journalismin laatuun ja laajuuteen alustasta riippumatta. Esityksen mukaan tämä tukimuoto suhteutettaisiin tilaus- ja irtonumeromyynnin arvoon.
- 3. Pysyvän journalismin tukijärjestelmän ja tukilautakunnan** käynnistäminen siten, että ne valmistellaan huolella kansainvälisten esimerkkien ja koronatuista saatujen kokemusten mukaisesti.
- 4. Alustayhtiöiden verotuksen kehittäminen**

1. Harkinnanvarainen ”koronatuki”

Tuki on tarkoitettu journalistisen sisällön vahvistamiseen koronakriisin vuoksi talousvaikeuksiin joutuneissa tiedotusvälineissä. Tukea haetaan journalistisiin hankkeisiin.

Tuen saannin perusedellytyksenä ovat koronakriisin aiheuttamat talousvaikeudet, esimerkiksi mainostulojen huomattava väheneminen edelliseen vuoteen verrattuna. Tuettavat hankkeet valitaan kuitenkin sillä perusteella, miten hyvin ne täyttävät yhden tai useamman hakukriteerin, joita ovat paikallisen journalismin vahvistaminen, digisisällön rikastaminen ja tutkivan journalismin tai tavanomaista syvällisempien juttukokonaisuuksien tuottaminen.

Tuen jakamista varten nimetään journalismin asiantuntijoista koostuva noin viisihenkinen riippumaton tukilautakunta, joka tekee jakoesityksen itsenäisesti.

Harkinnanvaraisen koronatuen kokonaisuuteen sisältyy kaksi tukimuotoa:

1. Palkkakuluihin kohdistuvina avustuksina myönnetään journalistin yhden vuoden tai puolen vuoden palkkauskustannusten suuruisia summia.
2. Freetyön ostamisen tukena myönnetään avustuksia, joiden avulla media voi ostaa hakukriteerien mukaista journalistista sisältöä ammattitaitoisilta freelance-journalisteilta ja visualisteilta. Myönnetyt avustussummat noudattelevat pääpiirteissään Suomen Freelance -journalistien palkkiosuosituksia.

Molempia tukimuotoja voi hakea hankkeisiin, jotka täyttävät yhden tai useamman seuraavista kriteereistä:

1. Laadukkaan paikallisen tai alueellisen journalismin vahvistaminen.
2. Tutkivan journalismin tai tavanomaista perusteellisempien juttukokonaisuuksien tuottaminen. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset juttusarjat tai teemakokonaisuudet.
3. Digitaalisten julkaisujen journalistisen sisällön lisääminen tai vahvistaminen.

Muita hakukriteerejä olisivat esimerkiksi seuraavat:

- Tukea hakee tiedotusvälineen päätoimittaja. Hakemukselle on eduksi, jos työn tekevien journalistien henkilöllisyys on tiedossa. Se ei kuitenkaan ole välttämätöntä.
- Tukea voi hakea useampaan kuin yhteen hankkeeseen ja useammalle kuin yhdelle henkilölle.
- Tukea ei saa käyttää lomautettujen toimittajien työpanoksen korvaamiseen. Pääsääntönä on, että toimituksessa ei olisi tuen käyttämisen aikana lomautuksia. Jos lomautuksia kuitenkin on, hakemuksessa tulee pystyä perustelemaan, miksi tehtävään ei ole voitu käyttää lomautettua työntekijää.
- Mikäli tuki halutaan käyttää toimituksessa vakinaisesti työskentelevän toimittajan palkkakuluihin, hakemuksessa pitää perustella, miksi tuki on välttämätön ja miten se vahvistaa journalistista sisältöä edellä mainittujen kriteerien mukaisesti.
- Tukea hakevan median tulee olla päätoimittajavastuinen ja toimia journalistisin periaattein. Jos hakija ei kuulu Julkisen sanan neuvostoon, tukilautakunta tulkitsee, toimiiko tiedotusväline journalistisin periaattein.

Pikainen koronatuki pitäisi saada käyttöön mahdollisimman pian. Tavoitteena on saada aikaa joustava hakumenettely, joka mahdollistaisi haun toukokuussa ja päätökset juhannukseen mennessä sekä 2 – 3 lisähakua syksyllä 2020.

Avustuksen suuruusluokkaa voi arvioida sillä perustella, että yhden journalistin laskennalliset palkkauskustannukset ovat noin 70 000 euroa vuodessa. Suomen freelance-journalistien palkkiosuositusten pohjalta voi arvioida, että freelance-toimittajan kuukauden työpanoksen kustannukset ovat noin 10 000 euroa ja visuaalisen journalistin, kuten valokuvaajan, videokuvaajan, graafikon tai kuvittajan yhden työviikon kustannukset olisivat keskimäärin 3 500 euroa.

2. Valikoimaton tukimuoto

Valikoimattoman tuen muodoista selkeimmin journalismiin kohdistuva, helpoimmin jaettavissa oleva ja pohjoismaisia käytäntöjä vastaava olisi **kuluttajamyynnin tuottoihin suhteutettu prosentuaalinen avustus**.

Ehdotuksen mukaan kaikkia journalistisen periaattein toimivia tiedotusvälineitä tuetaan koronakriisin vuoksi myöntämällä niille samantasoista avustusta, joka on suhteutettu niiden vuonna 2019 saamiin tilaus- ja irtonumerotuottoihin.

3. Pysyvän journalismin tukijärjestelmän käynnistäminen

Lisäksi käynnistetään selvitys Suomeen parhaiten sopivasta modernista harkinnanvaraisten tukien kokonaisuudesta ja niitä jakavasta tukilautakunnasta siten, että kokonaisuus tukee journalismia alustasta riippumatta, varmistaa paikallisen ja alueellisen journalismin elinvoimaisuuden, tarjoaa tukea tutkivalle journalismille, voittoa tuottamattomille medioille ja uusille sisällöllisille innovaatioille sekä tukee median digisiirtymää. Tässä yhteydessä tarkasteltaisiin kaikki olemassa olevat journalismin tuet, kuten vähemmistökielisten medioiden tuki ja selvitetään, olisiko ne mielekästä yhdistää uuteen journalismin tukikokonaisuuteen.

Pysyvään journalismin tukijärjestelmään olisi perusteltua ottaa mukaan myös pysyvä valikoimaton ja mahdollisimman hyvin journalismiin kohdistuva tukimuoto. Sellainen olisi muissa Pohjoismaissa käytössä oleva tilaus- ja irtonumeromyynnin arvonlisäveron nollakanta tai veron alentaminen.

Ehdotuksen mukaan valtiovarainministeriölle annettaisiin selvitettäväksi mahdollisuus journalistisin periaattein toimivien medioiden tilausmyynnin arvonlisäveron alentamiseen. Tarvittaessa selvitetään muita nollaverokantaa vastaavia ratkaisuja ja muita vaihtoehtoja vastaavan valikoimattoman tuen käynnistämiseksi.

4. Alustayhtiöiden verotuksen kehittäminen

Tärkein mediapoliittinen kysymys on kuitenkin alustayhtiöiden verottaminen. Laadukkaintakaan suomenkielistä journalismia on vaikea saada kannattavaksi niin kauan kuin kansainväliset sosiaalisen median alustat ja hakukoneet jakavat journalistien työtä ilmaiseksi ja välttelevät veroja. Esityksen mukaan mediatukien rinnalla käynnistetään nopea selvitys siitä, miten alustayhtiöitä voitaisiin verottaa Suomessa nykyistä enemmän ja miten niitä voitaisiin velvoittaa maksamaan jakamistaan sisällöistä niitä tuottaville tiedotusvälineille.

Selvitystä ja mahdollisia toimenpiteitä varten tarvitaan yhteistyötä muiden Euroopan Unionin tasolla ja muiden Pohjoismaiden kanssa.

Selvitystä varten haastateltuja henkilöitä

Puheenjohtaja Hanne Aho	Journalistiliitto
Edunvalvontajohtaja Petri Savolainen	Journalistiliitto
Johtava asiantuntija Johanna Halkola	RadioMedia
Tutkimuspäällikkö Mikko Grönlund	Turun yliopisto
Professori Hannu Nieminen	Helsingin yliopisto
Asiamies Anna Kähkönen	Journalistisen kulttuurin edistämissäatiö Jokes
Toimitusjohtaja Jukka Holmberg	Medialiitto
Ekonomisti Elias Erämaja	Medialiitto
Järjestöpäällikkö Ilona Hannikainen	Sanomalehtien liitto
Päätoimittaja Antti Kokkonen	Lapin Kansa
Päätoimittaja Taina Tukia	Kunnallislehti, Kaarina-lehti
Päätoimittaja Aija Pirinen	Viikkosavo, Kuopion kaupunkilehti
Päätoimittaja Sauli Pahkala	Rantalakeus
Päätoimittaja Kaius Niemi	Helsingin Sanomat
Päätoimittaja Eeva Sederholm	Etelä-Saimaa
Hallitusneuvos Satu Paasilehto	OKM
Joëlle Terburg	Dutch Fund for Journalistic Projects

Sähköpostitse tietoja antaneita henkilöitä

Päätoimittaja Jouni Kemppainen	Maaseudun Tulevaisuus
Kansainvälinen asiamies Juha Rekola	Journalistiliitto
Päätoimittaja Tomi Einonen	MTV Uutiset
Päätoimittaja Erja Yläjärvi	Iltalehti
Päätoimittaja Johanna Lahti	Ilta-Sanomat
Julkaisujohtaja Katriina Kaarre	Otavamedia
Päätoimittaja Minna McGill	Kodin Kuvalehti
Nadia Bellardi	Euroopan neuvoston laatujournalismin edistämistä koskevan raportin laatinut media-alan konsultti

Lähteitä

Julkaisuja

Council of Europe 2019. "Declaration by the Committee of Ministers on the financial sustainability of quality journalism in the digital age" Decl(13/02/2019)2 (2019) <https://edoc.coe.int/en/media/7917-declaration-by-the-committee-of-ministers-on-the-financial-sustainability-of-quality-journalism-in-the-digital-age-decl130220192.html>

Council of Europe 2019: "Draft Recommendation CM/Rec(20XX)XX of the Committee of Ministers to member States on promoting a favourable environment for quality journalism in the digital age." <https://rm.coe.int/msi-joq-2018-rev7-e-draft-recommendation-on-quality-journalism-finalis/168098ab76>

Council of Europe 2019. "Empowering Quality Journalism." Draft Recommendation of the Committee of Ministers to Member States on promoting a favourable environment for quality journalism in the digital age.

European Commission: VAT rates (haettu 27.4.2020)
https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/vat/eu-vat-rules-topic/vat-rates_en

Harpf, Tuomas 2014. "Median murros. Selvitysmiehen ehdotus toimenpiteiksi." Liikenne- ja viestintäministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/77911/Julkaisu_7-2014.pdf

Rasmus Kleis Nielsen, Robert Gorwa ja Madeleine de Cock Buning 2019: "What can be done? Digital Media Policy Options for Europe (and beyond)." Reuters Institute. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/risj-review/what-can-be-done-digital-media-policy-options-europe-and-beyond>

Nieminen, H., Nordenstreng, K., & Harjuniemi, T. 2013. "Finland: The Rise and Fall of a Democratic Subsidy Scheme." State aid for newspapers: theories, cases, actions. Springer-Verlag.

Rasmus Kleis Nielsen, Alessio Cornia ja Antonis Kalogeropoulos 2016. "Challenges and opportunities for news media and journalism in an increasingly digital, mobile, and social media environment." Reuters Institute. https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:654cd887-844c-42d9-97b2-390d582e25dd/download_file?file_format=pdf&safe_filename=Nielsen%2B-%2BChallenges%2Band%2Bopportunities%2Bfor%2Bnews%2Bmedia%2Band%2Bjournalism%2Bin%2Ban%2Bincreasingly%2Bdigital%252C%2Bmobile%2Band%2Bsocial%2Bmedia%2Be.pdf&type_of_work=Report

Artikkeleita

"The collapse of the information ecosystem poses profound risks for humanity." Lydia Polgreen, *Guardian* 19.11.2019. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/nov/19/the-collapse-of-the-information-ecosystem-poses-profound-risks-for-humanity>

"Maakuntalehdet käyvät eloonjäämiskamppailua – 'Suomeen mahtuu tulevaisuudessa kymmenkunta päivälehteä ja viisi isoa lehtikonsernia'." *Maaseudun tulevaisuus* 25.10.2019
<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/kotimaa/artikkeli-1.535975>

"Medialle tarkoitettu raha menikin muille." Marja Honkonen, *Journalisti* 19.10.2018.
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/12/medialle-tarkoitettu-raha-menikin-ohjelmistoyrityksille/>

"Ping, te siellä!" Elina Grundström, *Journalisti* 9.11.2018.
<https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/13/ping-te-siella/>

“Kaupallinen radio täyttää 35 vuotta haastavissa olosuhteissa” *Radiomedia* 27.4.2020. <https://www.radiomedia.fi/uutiset/kaupallinen-radio-tayttaa-35-vuotta-haastavissa-olosuhteissa>

“Näin korona iski mediataloihin” *Suomen lehdistö* 15.4.2020. <https://suomenlehdisto.fi/nain-korona-iski-mediataloihin-voi-olla-etta-tipumme-astetta-pienemmalle-tasolle/>

“Koronavirus toi lehdille tilauspiikin, joka ei kuitenkaan kata mediamyynnin romahdusta.” *Suomen lehdistö* 23.4.2020. <https://suomenlehdisto.fi/koronavirus-toi-lehdille-tilauspiikin-joka-ei-kuitenkaan-kata-mediamyynnin-romahdusta/>

“Kemi ilman omaa päivälehteä: Lukijoiden mukaan yhteisöllisyys väheni ja uutistarjontaan tuli aukko, kun Pohjolan Sanomat lopetettiin.” *Suomen lehdistö* 12.12.2019. <https://suomenlehdisto.fi/kemi-ilman-omaa-paivalehteä-lukijoiden-mukaan-yhteisollisyys-vaheni-ja-uutistarjonta-kapeni-merkittavasti-kun-pohjolan-sanomat-lopetettiin/>